

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Equality, the Third World and Economic Delusion

Pelle, J.

Citation

Pelle, J. (1983). Boekbespreking van: Equality, the Third World and Economic Delusion. *Acta Politica*, 18: 1983(4), 508-511. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452371>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452371>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

risten Comité.

Terecht wijst Luard het argument van de hand dat mensenrechten uitsluitend westerse waarden zouden belichamen, die voor de ontwikkelingslanden niet, of minder sterk zouden gelden:

The argument is a gross and unwarranted insult to the poor countries that it purports to defend. When we speak of human rights we are speaking of the elementary right of people not to be killed, not to be tortured, not to be arbitrarily imprisoned, not to be raped or assaulted. Those rights are not a recent discovery they have been recognized the world over almost from the beginning of time. The belief in such rights is not the invention of the Western world, but is cherished equally in the Third World. (p. 19).

Luard is als voormalig praktisch politicus en diplomaat uitermate gekwalificeerd om deze materie te behandelen. Hij heeft een nuttig en handzaam boekje geschreven voor diegenen die zich nog eens willen verdiepen in de vraag van het hoe en waarom van de mensenrechtenparagraaf in het buitenlandse beleid.

P. R. Bachr

1. *De rechten van de mens in het buitenlandse beleid*, Tweede Kamer, zitting 1978-1979, 15 571, nrs. 1-2.

2. Zie bij voorbeeld mijn 'Concern for Development Aid and Fundamental Human Rights: The Dilemma as Faced by the Netherlands', *Human Rights Quarterly* IV: 1 (spring 1982), pp. 39-52.

Peter T. Bauer, **Equality, the Third World and Economic Delusion**. Cambridge, Massachusetts (Harvard University Press), 1981, 293 p.

Aan Peter T. Bauer gaat de 'onheilige graal van economische gelijkheid' voorbij. Hij weigert te drinken uit deze beker en wenst integendeel af te rekenen met hen die de 'mythe van economische gelijkheid' verdedigen. Zijn weigering is een rationele oorlogsverklaring aan de 'egalitarians', opgesteld in de vorm van een imponerende confrontatie tussen waarden en normen enerzijds en feiten anderzijds. *Equality, The Third World and economic delusion* is op deze wijze niet alleen een intelligente polemiek, maar ook een opvallend voorbeeld van modern normatief politicologisch onderzoek.

Het is rationeel waarden en normen filosofisch te willen rechtvaardigen, het is even rationeel dezelfde waarden en normen te confronteren met de empirie. Kunnen waarden (zoals gelijkheid en vrijheid) worden vertaald in (beleids)normen en hoe? Leidt het daadwerkelijk gevoerde beleid ertoe dat de waarde wordt gerealiseerd? Wie politiek-filosofische inzichten van werkelijkheidswaarde wil voorzien, wie de 'goede orde' wenst te realiseren, toetst zijn normatieve concepties aan de empirie, desnoods om ze vervolgens te verwerpen.

Het is opmerkelijk hoe in *Equality, The Third World and economic delusion* deze

werkwijze wordt gevolgd. Koel analyserend neemt de ontwikkelingseconoom Bauer de waarde gelijkheid op de korrel: is het mogelijk de waarde gelijkheid te rechtvaardigen? Is de vaststelling van economische ongelijkheid (tussen rijke en arme landen) voldoende reden om een buitenlands beleid te voeren dat is gericht op het bewerkstelligen van economische gelijkheid? Bauer onderzoekt ook de effecten van het Westerse beleid dat poogt te komen tot economische gelijkheid. Wat zijn deze effecten? Leidt dit beleid tot het realiseren van de beoogde economische gelijkheid tussen rijke en arme landen?

Met een reeks van argumenten werpt Bauer zich aldus in de strijd tegen economische gelijkheid. Ik zal zijn voornaamste argumenten tegen gelijkheid hier weergeven.

– mensen verschillen in 'their ability to perceive and utilize economic opportunities', in hun bereidheid gebruik te maken van economische kansen. 'Mensen zijn niet gelijk gemotiveerd en getalenteerd in hun economische attitudes en eigenschappen, en dit verklaart grotendeels economische verschillen. . . Het is geenszins duidelijk waarom het onrechtvaardig zou zijn dat zij die meer produceren, een hoger inkomen genieten'.

– 'Normaal gesproken zijn inkomens verdiend en niet verkregen via afpersing van anderen'. 'In een open samenleving zijn inkomensverschillen doorgaans de weerspiegeling van het bestaan van vrijwillig gemaakte afspraken. Inkomens, ook die van de betrekkelijk welgestelden of de bezitters van geld of goed, zijn niet aan anderen ontnomen. In de meeste gevallen zijn ze geproduceerd door degenen die ze ontvangen en door de hulpbronnen, waarover zij beschikken; zij hebben ze zich niet wederrechtelijk van anderen toegeëigend; zij beroven andere mensen niet van wat zij hebben bezeten of hadden kunnen bezitten'. In een uitvoerige, kritische recensie in de *New York Review of Books* (maart 4, 1982) noemt Amartya Sen dit argument een procedurele rechtvaardiging van inkomensverschillen.

– 'The pursuit of economic equality is more likely to harm than to benefit the living standards of the very poor by politicizing life, by restricting the accumulation and effective deployment of capital, by obstructing social and economic mobility at all levels, and by inhibiting enterprise in many different ways'. Een consequentie van wereldwijde inkomensherverdeling zal zijn dat op systematische wijze middelen worden overgeheveld van economisch productieve mensen naar mensen die dat in mindere mate zijn, hetgeen de 'incentive to work' van de economisch productieve mensen negatief zal beïnvloeden. Het armer maken van de rijken, kortom, maakt de armen niet rijker! Sen noemt dit een instrumentele rechtvaardiging van inkomensverschillen.

– In het streven naar gelijkheid, aldus Bauer, schuilt een wezenlijke tegenstrijdigheid: 'In een open en vrije samenleving zou politieke actie die bewust streeft naar een minimalisering, of zelfs opheffing van de economische verschillen (verschillen in inkomen en vermogen), tot zoveel dwang leiden dat die samenleving niet langer open en vrij zou zijn. Als de jacht op de onheilige graal van de economische gelijkheid zou slagen, zou er in de plaats van de beloofde vermindering of opheffing van de inkomensverschillen een nog grotere machtsongelijkheid tussen regeerders en geregeerden komen'.

– De 'egalitarians' reserveren exclusief voor de armen een vorm van determinisme: 'The poor are seen as helpless victims of their environment, people at the mercy of external forces and without wills of their own. The implications is that they are without the primary human characteristic of responsibility. This determinism, however, does not extend to the rich. Poverty is thus a condition caused by external forces and not by personal conduct. Wealth, on the other hand, is the result of conduct which is purposeful but reprehensible. The poor are seen as passive but virtuous, the rich as active but wicked'. Door te suggereren dat het economisch fortuin van de derde wereld wordt bepaald door het Westen, ontzegt men de mensen in de derde wereld persoonlijkheid, karakter en verantwoordelijkheid.

Met deze argumenten, welke gemakkelijk zouden kunnen worden gebruikt voor een herwaardering van de klassieke liberale ideologie, bestrijdt Bauer zijn tegenstanders. Is hiermee de strijd beslist? Voor Amartya Sen in geen geval. In zijn poging de argumenten van Bauer te weerleggen, wijst hij op het arbitraire karakter van de theorie van de 'individuele produktie': de mening van Bauer dat de inkomens van 'de betrekkelijk welgestelden of de bezitters van geld en goed in de meeste gevallen worden geproduceerd door degenen die ze ontvangen en door de hulpbronnen die zij bezitten'. Is het in gevallen van wederzijdse afhankelijkheid bij produktie, dus in vrijwel alle normale gevallen, mogelijk uit te maken wie, of zelfs welke hulpbron, hoeveel van de totale opbrengst heeft geproduceerd? Zal een Indiase kapper of circusartiest evenveel verdienen als een Britse kapper of circusartiest, ook al produceren ze evenveel? Stellig niet, aldus Sen en hij wijst daarbij op de rol van de relatieve prijzen welke bij de internationale verdeling van welvaart van doorslaggevend belang is. Een verandering in de relatieve prijzen van de produkten (veroorzaakt door bijvoorbeeld de stijging van de olieprijs) kan de relatieve inkomens doen veranderen ten nadele van de Indiase kapper of circusartiest, zonder dat er iets verandert in hetgeen de kappers of circusartisten produceren.

Het is rechtvaardig, zo meent Bauer, dat zij die meer produceren ook een hoger inkomen genieten. Maar zijn zij die méér produceren niet vaak de bezitters van méér produktiefactoren? De inkomens van de welgestelden, zoals Bauer zelf zegt, worden ook bepaald door de hulpbronnen die zij bezitten, waardoor de redenering luidt: wie meer bezit kan meer produceren, wie meer produceert is gerechtvaardigd meer te verdienen, wie meer bezit is gerechtvaardigd meer te verdienen. Is het mogelijk bezit moreel te rechtvaardigen? Bauer zelf geeft hiertoe in ieder geval geen enkele aanzet, hij faalt in het rechtvaardigen van bezit (opvallend is dat hij op dit punt bij voorbeeld de 'entitlementtheory' uit Nozick's *Anarchy, State and Utopia* links laat liggen).

Hoe willekeurig is het overigens inkomensverschillen te rechtvaardigen op basis van produktiviteit? Waarom zou men niet even goed kunnen kiezen voor het marxistische 'loon naar behoeften' of voor het 'differenceprinciple' van Rawls? En dient inkomen uitsluitend te worden vertaald in termen van 'geld en goed'? Is niet ook een immaterieel inkomen denkbaar? Even krachtig als het verzet van Bauer tegen economische gelijkheid, is zijn zwijgzaamheid als het gaat om deze vragen. Terecht verzucht Amartya Sen: 'Het blijft daarom een raadsel waarom men omdat men in een rijker land met gunstige omstandigheden (zoals meer hulpbronnen,

meer scholingskansen en een hogere prijs voor ongeschoolde arbeid) is geboren, meer aanspraak op een hoger inkomen zou kunnen maken dan anderen die het minder goed getroffen hebben".

Ook vanuit een andere optiek is het mogelijk de argumenten tegen gelijkheid van hun stelligheid te ontdoen. In de aanval van Bauer op de 'egalitarians' (die hij bij tijd en wijle beticht van 'organizing envy and resentment against economically effective people') moet de waarde van economische gelijkheid het ontgelden. Hij voert een strijd, maar waartegen? In zijn onthullende studie *Equalities* toont Douglas Rae overtuigend aan dat er minimaal 108 structureel verschillende interpretaties van gelijkheid mogelijk zijn (Harvard University Press, Cambridge, Mass, 1981). De vraag is niet 'whether equality', maar 'which equality': 'is the subject of this equality individual-regarding, segmental, or bloc-regarding? Is the domain of this equality straightforward, marginal, or global? Is this equality direct, or is it means-regarding equal opportunity, or prospect-regarding equal opportunity? Is this lot-regarding or a person-regarding equality? Is this relative or absolute equality?' Bauer daarentegen spreekt slechts van economische gelijkheid, alsof daarmee alles duidelijk is. De vraag is of hij, zolang het begrip gelijkheid niet van een concrete en specifieke inhoud wordt voorzien, niet bezig is een lege huls te verwerpen.

Bovendien, als het dan al duidelijk zou zijn over welke gelijkheid het gaat, is het de vraag of het gerechtvaardigd is om, zoals Bauer doet, aan mensen politieke gelijkheid toe te kennen, maar economische gelijkheid te ontzeggen. Waarom het een wel en het ander niet (ervan uitgaande dat het mogelijk zou zijn, hetgeen de vraag is, economische gelijkheid van politieke gelijkheid te onderscheiden)? Waarom zijn de arbeider en de directeur wel gelijk als het gaat om stemrecht, maar niet gelijk als het gaat om beloning? Respect voor het individuele mens-zijn, zo zou een redenering kunnen luiden, leidt ertoe dat ieder mens recht heeft op één stem. Waarom zou dit zelfde respect niet kunnen leiden tot recht op gelijke beloning?

Een laatste punt van kritiek betreft het gemak waarmee Bauer op sommige plaatsen de logische kloof tussen zijn en behoren aan zijn laars lapt. Met name zijn instrumentele rechtvaardiging van inkomensverschillen is daarvan een 'goed' voorbeeld. Misschien is het waar dat wereldwijde inkomensherverdeling de 'incentive to work' van economisch produktieve mensen negatief zal beïnvloeden. Maar daarmee zijn inkomensverschillen nog niet gerechtvaardigd. Het is zo dat enkel inkomensverschillen de 'incentive to work' op een hoog peil houden, dus behoren er inkomensverschillen te bestaan. Maar een 'behoren' kan nimmer logisch uit een 'zijn' worden afgeleid. Om deze reden moet de instrumentele rechtvaardiging van inkomensverschillen dan ook als een *logisch* geldige rechtvaardiging worden verworpen.

Equality, The Third World and economic delusion is een provocerend geschreven boek waarin op uitdagende wijze waarden, normen en feiten met elkaar worden geconfronteerd. Het resultaat is een poging tot afrekening met allerlei meer of minder ideologische noties over gelijkheid en ontwikkelingsvraagstukken (armoede, bevolkingsexplosie, de groeiende kloof tussen rijk en arm en ontwikkelingshulp). Bauer, dat moge duidelijk zijn, stelt de juiste vragen en zijn antwoor-